

ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર ઓપન યુનિવર્સિટી
સત્રાંત પરીક્ષા એપ્રિલ - 2011

અભ્યાસક્રમ : બેચલર ઓફ લાયબ્રેરી એન્ડ ઈન્ફર્મેશન સાયન્સ (BLIS)
નોંધણી નંબર : _____

પાઠ્યક્રમ : ગ્રંથાલય અને સમાજ (BLIS-01)
તારીખ : 21/04/2011
સમય : 11.00 to 02.00
સૂચના : (1) બધાજ પ્રશ્નોના જવાબ આપો.
(2) પ્રશ્નોના જવાબ લખતાં પહેલા પ્રશ્નનો ક્રમનંબર અવશ્ય લખવો.
(3) બધાજ પ્રશ્નોના ગુણ સરખા છે. **કુલ ગુણ : 70**

પ્રશ્ન:-1 ડૉ. રંગનાથનના ચોથા સૂત્રની વિગતે ચર્ચા કરો. (14)

અથવા

સાર્વજનિક ગ્રંથાલયોનો અર્થ સમજાવી તેના કાર્યોની વિગતે ચર્ચા કરો.

પ્રશ્ન:-2 ગ્રંથાલય અધિનિયમની જરૂરિયાત દર્શાવી અધિનિયમના વિવિધ ઘટકોની ચર્ચા કરો. (14)

અથવા

સાર્વજનિક ગ્રંથાલય કાયદા ધરાવતા 10 રાજ્યોમાં નાણાંકીય સ્ત્રોતનું વર્ણન કરો.

પ્રશ્ન:-3 ઉપભોક્તા અભ્યાસોના સંચાલન માટે અપનાવાતી કેટલીક પદ્ધતિઓ સમજાવો. (14)

અથવા

ગ્રંથાલય ઉપભોક્તા શિક્ષણ માટે ઉપયોગમાં લેવાયેલ પદ્ધતિઓ અને માધ્યમો જણાવો.

પ્રશ્ન:-4 રાજારામ મોહનરોય લાઈબ્રેરી ફાઉન્ડેશનનું ગ્રંથાલય ક્ષેત્રે પ્રદાન જણાવો. (14)

અથવા

અમેરિકન લાઈબ્રેરી એસોસિએશનના (ALA) હેતુઓ અને કાર્યો વિગતે સમજાવો.

પ્રશ્ન:-5 ટૂંકનોંધ લખો. (કોઈપણ ત્રણ) (14)

1. વિશિષ્ટ ગ્રંથાલયો
2. ઈન્ફલીબનેટ
3. વ્યવસાયિક નીતિમતા
4. ઈન્ડિયન લાઈબ્રેરી એસોસિએશન (ILA)
5. શાળા ગ્રંથાલય

ડો. બાબાસાહેબ આંબેડકર ઓપન યુનિવર્સિટી
સત્રાંત પરીક્ષા એપ્રિલ - 2011

અભ્યાસક્રમ : બેચલર ઓફ લાયબ્રેરી એન્ડ ઈન્ફર્મેશન સાયન્સ (BLIS)
નોંધણી નંબર : _____

પાઠ્યક્રમ : ગ્રંથાલય પ્રબંધન (BLIS-02)
તારીખ : 25/04/2011
સમય : 11.00 to 02.00
સૂચના : (1) બધાજ પ્રશ્નોના જવાબ આપો.
(2) પ્રશ્નોના જવાબ લખતાં પહેલા પ્રશ્નનો ક્રમનંબર અવશ્ય લખવો.
(3) બધાજ પ્રશ્નોના ગુણ સરખા છે. **કુલ ગુણ : 70**

પ્રશ્ન:-1 ગ્રંથાલયમાં સંચાલનની આવશ્યકતા જણાવી POSDCORB સિદ્ધાંતો દ્વારા
સંચાલનની પ્રક્રિયા સમજાવો. (14)

અથવા

કુશળ સંગઠનાત્મક સંરચનાના નિર્માણ માટે આવશ્યક સંગઠનના સિદ્ધાંતોની વિસ્તૃત
સમજ આપો.

પ્રશ્ન:-2 આદર્શ ગ્રંથાલય ભવન વિશેના તમારા વિચારો જણાવો. (14)

અથવા

કર્મચારી આયોજન સાથે સંબંધિત તત્ત્વોને વિસ્તારથી વર્ણવો.

પ્રશ્ન:-3 ગ્રંથાલયમાં ગ્રંથો અને સામયિકોની પસંદગી માટેના વિવિધ ઉપકરણો (Tools) નું
મહત્ત્વ સમજાવો. (14)

અથવા

ગ્રંથાલયમાં સામયિકોની પસંદગી અને પ્રાપ્તિમાં ઊભી થતી સમસ્યાઓ વિશે વિસ્તૃત
સમજ આપો.

પ્રશ્ન:-4 ગ્રંથાલયો અને માહિતી કેન્દ્રોમાં સર્વાંગી સંચાલન (TQM) નું મહત્ત્વ સમજાવો. (14)

અથવા

ગ્રંથાલય અંદાજપત્ર તૈયાર કરવામાં કઈ કઈ બાબતોને આવરી લેવામાં આવે છે ?
સમજાવો.

પ્રશ્ન:-5 ટૂંકનોંધ લખો. (કોઈપણ બે) (14)

1. ગ્રંથાલય ફર્નિચર (રાયરચિલું)
2. સામાયિક નોંધણીની પદ્ધતિઓ
3. શૂન્ય આધારિત અંદાજપત્ર (Zero base budgeting)
4. ગ્રંથ પ્રાપ્તિ વિભાગના પત્રકો અને નોંધો
5. બ્રાઉન પદ્ધતિ

ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર ઓપન યુનિવર્સિટી
સત્રાંત પરીક્ષા એપ્રિલ - 2011

અભ્યાસક્રમ : બેચલર ઓફ લાયબ્રેરી એન્ડ ઈન્ફર્મેશન સાયન્સ (BLIS)
નોંધણી નંબર : _____

પાઠ્યક્રમ : ગ્રંથાલય વર્ગીકરણ સિદ્ધાંત (BLIS-03)
તારીખ : 25/04/2011
સમય : 03.00 to 06.00
સૂચના : (1) બધાજ પ્રશ્નોના જવાબ આપો.
(2) પ્રશ્નોના જવાબ લખતાં પહેલા પ્રશ્નનો ક્રમનંબર અવશ્ય લખો.
(3) બધાજ પ્રશ્નોના ગુણ સરખા છે. **કુલ ગુણ : 70**

પ્રશ્ન:-1 વર્ગીકરણ એટલે શું ? વર્ગીકરણના પ્રકારો ગણનાક્ષમ અને મુખકીય વર્ગીકરણ પદ્ધતિઓની ચર્ચા કરો. (14)

અથવા

ગ્રંથાલય વર્ગીકરણના જુદા-જુદા સિદ્ધાંતો આપી, ડૉ. રંગનાથન અને કલાસિકલ રિસર્ચ ગુમ(લંડન) ના યોગદાન વિષે નોંધ લખો.

પ્રશ્ન:-2 “ગ્રંથાલયશાસ્ત્રના પાંચ સૂત્રોના અમલીકરણ માટે વિષય વિશ્વનાં માળખાં અને તેના વિકાસનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ” આ વિધાન સમજાવો. (14)

અથવા

વિષય રચનાની વિવિધ લઢણો કઈ છે ? ઉદાહરણ સહિત સમજાવો.

પ્રશ્ન:-3 પ્રલેખના પ્રાયોગિક વર્ગીકરણ માટે આવશ્યક ચરણો જણાવી, અભિધારણાત્મક અભિગમના લાભો જણાવો. (14)

અથવા

ડૉ. રંગનાથની પાંચ મૂળભૂત શ્રેણીઓ દેખતાં સહિત સમજાવો.

પ્રશ્ન:-4 ડીડીસીમાં માનક પેટા વિભાગો જોડતી વખતે કેટલીક જગ્યાએ બે કે વધારે શૂન્ય જોડવાની જરૂર પડે છે શા માટે ? વિગતે ચર્ચો. (14)

અથવા

પંક્તિ અને શૃંખલામાં સ્વાગતશીલતા સુનિશ્ચિત કરવા માટે પ્રયોગમાં લેવામાં આવતી યુક્તિઓના નામ આપો.

પ્રશ્ન:-5 ટૂંકનોંધ લખો. (કોઈપણ ત્રણ) (14)

1. DDCની સાત સારણીઓ
2. મુક્ત મુખકીય વર્ગીકરણ
3. VDCના ગુણો અને ખામીઓ
4. સ્મૃતિ સહાયકો
5. ક્રમિક સમંકના ઘટકો.

ડો. બાબાસાહેબ આંબેડકર ઓપન યુનિવર્સિટી
સત્રાંત પરીક્ષા એપ્રિલ - 2011

અભ્યાસક્રમ : બેચલર ઓફ લાયબ્રેરી એન્ડ ઈન્ફર્મેશન સાયન્સ (BLIS)
નોંધણી નંબર : _____

પાઠ્યક્રમ : ગ્રંથાલય સૂચિકરણ સિદ્ધાંત (BLIS-04)
તારીખ : 26/04/2011
સમય : 11.00 to 02.00
સૂચના : (1) બધાજ પ્રશ્નોના જવાબ આપો.
(2) બધાજ પ્રશ્નોના ગુણ સરખા છે.
(3) પ્રશ્નોના જવાબ સમર્થન માટે યોગ્ય ઉદાહરણ આપવા સાથે જરૂરિયાત મુજબ
આકૃતિઓ ઉપયોગ પણ કરો. **કુલ ગુણ : 70**

પ્રશ્ન:-1 પુસ્તકાલય સૂચિના ભૌતિક સ્વરૂપો સમજાવી અન્ય સ્વરૂપોની તુલનામાં પત્રકસૂચિ
શા માટે વધુ લોકપ્રિય છે જણાવો. (14)

અથવા

સી. એ. કટર દ્વારા નિર્મિત પુસ્તકાલય સૂચિના કાર્યોનો ઉલ્લેખ કરી પુસ્તકાલય
વિજ્ઞાનનાં પાંચ સૂત્રોની સાર્થકતામાં પુસ્તકાલય સૂચિકરણની ભૂમિકા ચર્ચો.

પ્રશ્ન:-2 એ. એ. સી. આર-2 આર માં આપવામાં આવતા માહિતી(ડેટા)તત્ત્વ વિવરણોનાં વિવિધ
સ્તરોની ઉદાહરણ સહિત સમજૂતી આપો. (14)

અથવા

વિષય સૂચિ એટલે શું ? તેના ઉદ્દેશ્યો અને વિવિધ પ્રકારો વિશે વિગતે ચર્ચા કરો.

પ્રશ્ન:-3 સમષ્ટિ લેખકની વ્યાખ્યા આપી એ.એ.સી.આર. - 2 આરમાં સરકારી પ્રલેખોના
સૂચિકરણ માટેના નિયમોની ચર્ચા કરો. (14)

અથવા

કેન્દ્રીય સૂચિકરણ એટલે શું ? તે વિગતે સમજાવી તેના લાભ અને ઉણપો વિશે ચર્ચા કરો.

પ્રશ્ન:-4 નિર્દેશીકરણ (અનુક્રમણિકરણ) પદ્ધતિની વ્યાખ્યા આપી, પૂર્વ-સંકલિત અને પ્રશ્નાત
સંકલિત નિર્દેશીકરણ વિશે વિગતે નોંધ લખો. (14)

અથવા

થિસોરસ એટલે શું ? સમજાવી તેના પ્રકારો અને કાર્યોની ચર્ચા કરો.

પ્રશ્ન:-5 ટૂંકનોંધ લખો. (ગમે તે બે) (14)

- (અ) સાંકળ પદ્ધતિ
- (બ) શબ્દભંડોળ નિયંત્રણ
- (ક) સંઘસૂચિ
- (ડ) ગ્રંથાલય નેટવર્ક

ડો. બાબાસાહેબ આંબેડકર ઓપન યુનિવર્સિટી
સત્રાંત પરીક્ષા એપ્રિલ - 2011

અભ્યાસક્રમ : બેચલર ઓફ લાયબ્રેરી એન્ડ ઈન્ફર્મેશન સાયન્સ (BLIS)
નોંધણી નંબર : _____

પાઠ્યક્રમ : સંદર્ભ અને માહિતી સ્ત્રોતો (BLIS-05)

તારીખ : 26/04/2011

સમય : 03.00 to 06.00

સૂચના : (1) બધાજ પ્રશ્નોના જવાબ આપો.
(2) પ્રશ્નોના જવાબ લખતાં પહેલા પ્રશ્નનો ક્રમનંબર અવશ્ય લખવો.
(3) બધાજ પ્રશ્નોના ગુણ સરખા છે. **કુલ ગુણ : 70**

પ્રશ્ન:-1 “વિશ્વકોશ ગ્રંથાલયનાં સંદર્ભકાર્યમાં કરોડરજ્જુ સમાન છે” આ વાક્ય સમજાવો.
સામાન્ય વિશ્વકોશ અને વિષય વિશ્વકોશ વચ્ચેનું અંતર સ્પષ્ટ કરો. (14)

અથવા

સંદર્ભ ગ્રંથ એટલે શું ? સંદર્ભ ગ્રંથોના મૂલ્યાંકનના ધોરણોની વિગતે ચર્ચા કરો.

પ્રશ્ન:-2 શબ્દકોશની વ્યાખ્યા આપી જુદા જુદા પ્રકારના શબ્દકોશોની સમજૂતી આપો. (14)

અથવા

વાર્ષિકી, પંચાંગ અને હેન્ડબુકની વ્યાખ્યા આપી. ઉદાહરણ સહિત પંચાંગની વિભિન્ન શ્રેણી સમજાવો.

પ્રશ્ન:-3 વાક્યસૂચિ એટલે શું ? જુદાં જુદાં પ્રકારની વાક્યસૂચિઓ ઉદાહરણ સાથે સમજાવો. (14)

અથવા

જીવનચરિત્ર સ્ત્રોતોનું મૂલ્યાંકન કરો અને કોઈપણ એક જીવનચરિત્ર સ્ત્રોત વિષે લખો.

પ્રશ્ન:-4 ભૌગોલિક સ્ત્રોતોના મૂલ્યાંકનનાં પગથિયા લખો. જુદા જુદા પ્રકારનાં ભૌગોલિક સ્ત્રોતો સમજાવો. (14)

અથવા

લોક માધ્યમ એટલે શું ? તેની પદ્ધતિઓ વિસ્તૃત રૂપે સમજાવો.

પ્રશ્ન:-5 નીચેના દરેક પ્રશ્નમાંથી ઓછામાં ઓછા ત્રણ પ્રશ્નો પસંદ કરી કોઈપણ ચૌદ (14) પ્રશ્નોના જવાબ આપો. (14)

(ક) નીચે આપેલમાંથી સંદર્ભ સ્ત્રોતનું નામ બતાવો.

1. દ્વિભાષી શબ્દકોશ
2. સામાન્ય હેન્ડબુક
3. વાઝમયસૂચિ સ્ત્રોત
4. કોઈપણ ભારતીય ભાષામાં પ્રકાશિત વિશ્વકોશ
5. વાર્ષિકી

(ખ) નીચે મુજબના સંદર્ભસ્ત્રોતોમાંથી કેવા પ્રકારની માહિતી પ્રાપ્ત કરી

શકાય છે ?

1. કેમિકલ એબ્સ્ટ્રેક્ટ
2. ઈન્ડિયા હુઝબુ
3. વ્યાવસાયિક ડિરેક્ટરી
4. વેબસ્ટર્સ જીયોગ્રાફિકલ ડિક્શનરી
5. યુનિવર્સિટી હેન્ડબુક

(ગ) નીચે આપેલ સંદર્ભ પુસ્તકોના વિસ્તારક્ષેત્રનું વર્ણન કરો.

1. મનોરમા ઈયરબુક
2. એનસાયકલોપિડીયા બ્રિટાનિકા
3. ફીફા વર્લ્ડકપ
4. સ્ટેટેસ્ટીકલ એબ્સ્ટ્રેક્ટ ઓફ ઈન્ડિયા
5. સાયન્સ સાયટેશન ઈન્ડેક્સ

(ઘ) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના ઉત્તર માટે ઓછામાં ઓછા એક સંદર્ભ સ્ત્રોતનું નામ આપો.

1. IPRનું પુરુંનામ
  2. UNOનું સરનામું
  3. 2009નું સૂર્યગ્રહણ
  4. ભારતયાત્રાનો સર્વોત્તમ સમય
  5. 'અર્થકવેક' શબ્દનો અર્થ
-

ડો. બાબાસાહેબ આંબેડકર ઓપન યુનિવર્સિટી
સત્રાંત પરીક્ષા એપ્રિલ - 2011

અભ્યાસક્રમ : બેચલર ઓફ લાયબ્રેરી એન્ડ ઈન્ફર્મેશન સાયન્સ (BLIS)
નોંધણી નંબર : _____

પાઠ્યક્રમ : માહિતી સેવાઓ (BLIS-06)
તારીખ : 27/04/2011
સમય : 11.00 to 02.00
સૂચના : (1) બધાજ પ્રશ્નોના જવાબ આપો.
(2) પ્રશ્નોના જવાબ લખતાં પહેલા પ્રશ્નનો ક્રમનંબર અવશ્ય લખવો.
(3) બધાજ પ્રશ્નોના ગુણ સરખા છે. **કુલ ગુણ : 70**

પ્રશ્ન:-1 માહિતી એટલે શું ? આજના યુગમાં વિવિધ ક્ષેત્રોમાં માહિતીની અગત્યતા સમજાવો. (14)

અથવા

મૂલ્યવર્ધિત સેવાઓ ઊભી કરવા માટે કયા પાસાઓનું વિશેષ મહત્ત્વ છે ? – સમજાવો.

પ્રશ્ન:-2 ભારતમાં વિવિધ વિષયક્ષેત્રોમાં પ્રલેખન અને માહિતી કેન્દ્રો દ્વારા આપવામાં આવતી સેવાઓ વિશે નોંધ લખો. (14)

અથવા

શૈક્ષણિક ગ્રંથાલયોમાં સંદર્ભ વિભાગ દ્વારા તેમના ઉપભોક્તાઓને આપવામાં આવતી સંદર્ભ સેવાઓ વિશે તમારા વિચારો સ્પષ્ટ કરો.

પ્રશ્ન:-3 'ઉપભોક્તાઓને નવી ગ્રંથાલય સામગ્રી અને અદ્યતન પ્રવાહોથી સતત પરિચિત રાખવા માટે અદ્યતન અવબોધન સેવા (CAS) ઉપકારક બને છે' – સમજાવો. (14)

અથવા

પસંદગી યુક્ત માહિતી પ્રસાર સેવા (SDI) કોને અને કઈ રીતે આપવામાં આવે છે ? વિસ્તારથી સમજાવો.

પ્રશ્ન:-4 આજના યુગમાં પ્રલેખ પૂર્તિ સેવા (Document – Delivery Service) નું મહત્ત્વ સમજાવી, આ સેવા આપવામાં આધુનિક ઉપકરણોનો ઉપયોગ કઈ રીતે થાય છે તે સમજાવો. (14)

અથવા

સાહિત્ય શોધ (Literature Search) માં સમાવિષ્ટ વિવિધ સોપાનો (Steps) જણાવો.

પ્રશ્ન:-5 ટૂંકનોંધ લખો. (કોઈપણ બે) (14)

1. ઓનલાઈન શોધ (Online search)
2. ઉપભોક્તા પ્રશિક્ષણ (User education)
3. સમાચાર કતરણ સેવા (News clipping service)
4. અનુવાદ સેવાની જરૂરિયાત (Need of Translation service)
5. પ્રતિનિર્માણ સેવાના ફાયદા (Merits of Reprography service)

ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકર ઓપન યુનિવર્સિટી
સત્રાંત પરીક્ષા એપ્રિલ - 2011

અભ્યાસક્રમ : બેચલર ઓફ લાયબ્રેરી એન્ડ ઈન્ફર્મેશન સાયન્સ (BLIS)
નોંધણી નંબર : _____

પાઠ્યક્રમ : માહિતી મૂળ તત્ત્વો અને વિનિયોગ (BLIS-07)
તારીખ : 27/04/2011
સમય : 03.00 to 06.00
સૂચના : (1) બધાજ પ્રશ્નોના જવાબ આપો.
(2) બધાજ પ્રશ્નોના ગુણ સરખા છે.
(3) જરૂર પડયે આકૃતિ દોરવી જવાબની સામે યોગ્ય ક્રમાંક લખવો.

કુલ ગુણ : 70

પ્રશ્ન:-1 માહિતી ટેકનોલોજી (IT) શબ્દનો અર્થ સમજાવો અને તેના ઘટકોનું ટૂંકમાં વર્ણન કરો.(14)

અથવા

પ્રોસેસર અને સ્ટોરેજ ટેકનોલોજી વચ્ચેનો ભેદ સ્પષ્ટ કરો અને આ ક્ષેત્રના કેટલાક ખાસ વિકાસની રૂપરેખા આપો.

પ્રશ્ન:-2 સોફ્ટવેરનો અર્થ શું છે ? વિવિધ પ્રકારના સોફ્ટવેરના હેતુઓ અને ખાસિયતો / લક્ષણો જણાવો. (14)

અથવા

કોમ્પ્યુટર ટેકનોલોજીને તેના વિકાસને આધારે વિવિધ સમૂહોમાં વિભાજિત કરવામાં આવે છે. આ દરેક પ્રકારની ખાસિયતોની ચર્ચા કરો.

પ્રશ્ન:-3 પ્રત્યાયન પદ્ધતિના વિવિધ સમૂહોની લાક્ષણિકતાઓ સમજાવો અથવા ટેલિકોમ્યુનિકેશન નેટવર્કમાં વપરાતાં માધ્યમોની ચર્ચા કરો. (14)

અથવા

CDS/ISIS (માઈક્રો વર્ઝન)ની મુખ્ય લાક્ષણિકતાઓની ચર્ચા કરો અને તે જ પેકેજ દ્વારા આપવામાં આવતી ઈન્ડેક્સિંગ પદ્ધતિની ચર્ચા કરો.

પ્રશ્ન:-4 SDI નો મૂળભૂત ખ્યાલ સમજાવો તેમજ તે કેવી રીતે આપવામાં આવે છે તેની વિગતવાર ચર્ચા કરો. (14)

અથવા

ઈન્ટરનેટ અને ઈન્ટ્રાનેટ એટલે શું ? ઈન્ટરનેટની સાથે સંકળાયેલ ટેકનિકલ બાબતોની ચર્ચા કરો તથા ઈન્ટરનેટની અગત્યતા સમજાવો.

પ્રશ્ન:-5 નીચેનામાંથી ગમે તે ત્રણ પર ટૂંકનોંધ લખો. (14)

- (અ) સ્ટાન્ડર્ડઝ અને પ્રોટોકોલ
- (બ) ડેલનેટ સેવાઓ
- (ક) ભારતના નોન-બિબ્લીઓગ્રાફીક ડેટા નેટવર્ક
- (ડ) ટ્રેકેશન શોધ અને તેની અસરો
- (ઈ) CD-ROM ડેટાબેઝની પસંદગી અંગેના માપદંડો